

української громади. По-перше, частина політичної еліти США мала можливість ознайомитися з проблемами становища української нації в Східній Європі. Це в свою чергу запускало процес ймовірного вирішення Українського питання в подальшому майбутньому. По-друге, цей жест допомоги являвся актом нової мотивації для поширення гуманітарної та просвітницької роботи інших громадських українських організацій в США. По-третє, на загальнодержавному рівні збільшилася роль виконавчого комітету Української Ради як регулятора та провідника ідеології української громади, а разом з ним і УНСоюзу як його найбільшої частини.

Отже, можемо зазначити, що вплив УНС на громадську та політичну думку США таки мав місце. Цьому сприяли різні фактори. Серед внутрішніх чинників можна відзначити потужну консолідацію всієї української общини, ініціативність її представників, особливо членів УНСоюзу. Налагоджену внутрішню організацію та поширення свого впливу через ЗМІ, гарантом якого була газета «Свобода», як його друкований інформаційний орган. Зовнішніми чинниками виступав високий рівень взаємини керівництва УНСоюзу з політичною верхівкою США, конгресом, як сенатом так і палатою представників, що в свою чергу сприяло розвитку громадського аспекту українсько-американської «народної дипломатії».

Джерела та література

1. Газета «Свобода». [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Свобода_\(газета_в_США\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Свобода_(газета_в_США))
2. Свобода. – 1917. – 25 січня (ч.10) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1917/Svoboda-1917-010.pdf>
3. Свобода. – 1917. – 1 лютого (ч.13) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1917/Svoboda-1917-013.pdf>
4. Свобода. – 1917. – 8 лютого (ч.16) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1917/Svoboda-1917-016.pdf>
5. Свобода. – 1917. – 7 квітня (ч.41) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1917/Svoboda-1917-041.pdf>
6. Драган А. Здійсненні мрії / А. Драган // Календар-альманах Українського Народного Союзу на 1967 рік. – Джерзі Сіті; Нью-Йорк: Свобода, 1966. – С. 35–58.

Марія Шевченко

ОТАМАН ЧОРНИЙ ВОРОН

Однією з найяскравіших і водночас найкривавіших сторінок у героїчному літописі визвольної боротьби українського народу проти чужоземних поневолювачів є історія Холодноярської республіки, її отаманів. У 1918–1922 рр., коли Україна була охоплена

антибільшовицькими повстаннями, на сторінки історії сходили нові борці за волю рідного краю. Одним із таких був отаман Іван Черноусов, відоміший під ім'ям Чорний Ворон.

У більшовицьких документах прізвище Івана Яковича Черноусова часом писали як Черновус. А, можливо, він був Черновус або Білоус, бо в тій же офіційній документації натрапляємо і на “простого козака” Білоуса (Чорного Ворона) з Новоукраїнки.

Точна дата народження отамана невідома. Походив він, за переказами, з-під Товмача. 1921 р. у його загоні воювало 150 піших і 25 кінних козаків, добре озброєних, мали кулемета.

Оперував Чорний Ворон у Звенигородському, Черкаському, Чигиринському повітах, зокрема в Холодному Яру, лісі Чута, в Лебединських і Шполянських лісах, у районі сіл Товмач, Водяне, Шестаківка, Мліїв, містечок Білозір'я, Мокра Калигірка і Златопіль, станції Сердюківка, Виноградського монастиря, міст Городища, Сміли, Черкас, Чигирин, Єлисаветград, Знам'янки та ін. [1, 76].

Судячи з інформації, що міститься у радянських джерелах, загін Чорного Ворона належав до найактивніших. Ось що писали про нього чекісти в “Доповіді таємно-інформаційного відділу при РНК УРСР” за №154 від 23 серпня 1921 р.: “Черный Ворон – непримиримо хитрый и тупой враг. Вот его письмо в штаб, присланное с его представителем: «А посему я, Иван Якович Черный Ворон – Черноусов, доверяю осветить с положением задач оружия моего отряда тов. Дейкусу и Маскамблиту, что как они ознакомлены с моей личной совестью и моим положением. ЧИКУ уполномочиваю их в дальнейшем работать совместно на благоустройство соввласти и прекращение братской и другой крови». Будучи уже амнистированным, он, по донесениям агентуры, тайно продолжает убивать других амнистированных, выдавая это за деяния Советской власти, изменяющей своим обещаниям... (Амнистированные атаманы) ведут осторожную агитацию против Советской власти (Черный Ворон)...” [2, 64].

Про погляди отамана на перебіг подій Української революції свідчать його відозви у вигляді віршів. Збереглася одна з них – “До населення України”, підписана трьома отаманами – Чорним Вороном, Бідою і Ламай-Ярмом. Ось її текст:

“...Українці! схаменіця! буде спати, гей, просніця,
Вже звернуло із півночі, протирайте свої очі.
Вже світові півні співають, а ви й досі ще спите,
Жиди братів ваших вбивають, а ви дома сидите...”

У 1922 р., коли більшовики вже контролювали загальну ситуацію в Україні, попередньо розмістивши в ній шість армій, загопи Чорного Ворона не припиняли боротьби. Саме тоді його Лебединський полк входив до складу Холодноярської організації, яка поділялася на три частини. Їх

очолювали Мефодій Голик-Залізняка, Денис Гупало і Чорний Ворон. Усі вони були заступниками отамана Загороднього [2, 64–65].

У більшовицьких зведеннях діяльність Чорного Ворона іменували не інакше як “бандицьку”. Це була така ідеологічна форма ставлення до повстанців, аби відвернути від них симпатії місцевого населення. 19 липня 1922 р. Кременчуцький штаб Частин особливого призначення інформував начальника штабу ЧОН України і Криму про масштаби руху, очолюваного цим отаманом: “Банда под руководством “Черный Ворон”. 100 штыков, 30 сабель. Месторасположение: Виноградский монастырь, Млеев, Городище, Белозерье, Смела Черкасского уезда. Банда Черного Ворона 11 июня сделала налет на торфяные разработки у Ивановской гребли, что в 7 верстах северо-западнее Смелы, и ограбила склады...” [3, 176].

18 червня того ж року чекісти зафіксували напад загону Чорного Ворона в іншому регіоні –Калігорській області, в результаті якого було вбито чотирьох радянських працівників. І хоча в документах зазначено, що “...меры по ликвидации банды предпринимаются...”, уже 29 червня в с. Вербовці отаманом на чолі з 20 повстанцями було захоплено в полон голову місцевого виконавчого комітету, прізвище якого залишилося невідомим. Але найцікавішим є те, що останнього повстанці відпустили живим. Того ж дня в с. Водяне загін Чорного Ворона забрав “...92 миллиона общегражданского налога і уничтожил все бумаги...” [4, 178,179].

Більшовики шукали нових і нових шляхів, як покінчити з повстанцями. Погрозами і шантажем вербували собі агентів серед найменш стійких українців. Колишні петлюрівці, а потім секретні найманці ЧК Трохименко-Гамалія і Терещенко (Завірюха-Степний) уже зовсім впритул зблизилися з отаманами Холодного Яру. Ці перевертні вміло видавали себе за українських підпільників.

У цей час отаман Чорний Ворон хворів. Він отримав тяжке поранення у сутичці між селами Товмач і Водяне. В більшовицькій доповідній про цей епізод зазначалося так: “...Бой продолжался четыре часа. Количество бандитов доходило до 100 человек, из них 30 сабель, так как к моменту боя в банду Черного Ворона влились две неизвестных банды Звенигородского уезда...” [2, 64].

18 серпня провокатор Завірюха домовився про зустріч із отаманами в Чорному лісі. “В 4 годин дня на просіці з’явилася кавалерія, близько 45 вершників, серед них Степний впізнав отамана Гупала., – писатиме він згодом у звіті своїм начальникам, – Гупало представив Степному отаманів Загороднього та Залізняка. Останні запросили Степного йти до лісу, в табір, де лежав хворий отаман Чорний Ворон. По дорозі до лісу до них приєдналася ще кавалерія, осіб 30 з двома кулеметами...”. Завірюха залишив і ситуативний опис зовнішності отамана Чорного Ворона: “...Людина з довгою широкою чорною бородою, довгим волоссям, біля нього гвинтівка, наган і глечик з молоком” [2, 65].

Позаяк 29 вересня 1922 р. у Звенигородці чекісти заарештували Л. Завгороднього, М. Голика-Залізняка і Д. Гупала, то керівником Другої округи Холодноярської організації (ніким не обраним) de facto став Чорний Ворон (Лебединський).

В оперативному зведенні Кременчуцького штабу ЧОН за 8 листопада 1922 р. вказано, що 29 жовтня біля с. Москаленки, що за 25 верст від Сміли, відбувся бій об'єднаного загону міліції і самоохорони с. Ротмістрівка з “бандою Чорного Ворона чисельністю 6 осіб”. У цьому бою, стверджували червоні, було вбито Чорного Ворона та ще одного партизана. Закінчувалася доповідна так: “Труп Чорного Ворона опознан местным населением и амнистированными бандитами и в Черкассах сфотографирован”. Так це було насправді чи ні, достеменно не відомо. Принаймні в іншій доповідній, “Про політичний стан Черкаського округу за 1926 р.”, стверджується, що загін Чорного Ворона ліквідовано 6 червня 1925 року [5]. А, можливо, він і далі продовжував боротьбу, адже у своїх документах окупанти часто видавали бажане за дійсне.

Ця сторінка історії України залишається недостатньо дослідженою. З огляду на проведений аналіз, можна констатувати таке: Чорний Ворон не припинив свою боротьбу навіть після арешту головних отаманів Холодноярської республіки. З огляду на безкомпромісність його поглядів та послідовність дій, він завжди дотримувався девізу українських повстанців “Воля України або смерть!”.

Джерела та література

1. Коваль Р.М. Повернення отаманів Гайдамацького краю / Р.М. Коваль. – К. : ДЮКОР, 2001. – 287 с.
2. Коваль Р.М. Чорний Ворон із-під Товмача / Р.М. Коваль // Коли кулі свистіли. – К., 2006. – С. 62–68.
3. Коваль Р.М. Героїзм і трагедія Холодного Яру / Р.М. Коваль. – К. : Незборима нація, 1996. – 312 с.
4. Держархів Черкаської області. – Ф. Р–189. – Оп. 1. – Спр. 45.
5. Начерк до історії Холодноярської організації 1917–1922 років. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unknownwar.info/holodniy_yar/hy_naris.html

Юлія Ігнатенко

ІДЕОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ БІЛЬШОВИЦЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ТЕРОРУ ПРОТИ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Більшовизм, як російський різновид марксизму, від початку ХХ ст. поступово сформувався в ідеологію, яка “озброїла” пролетаріат стратегією і тактикою боротьби проти панівних класів та існуючого державного ладу. Після революції 1917 р. більшовицька ідеологія була спрямована на обґрунтування диктатури пролетаріату, а також – місця і ролі більшовицької